

En sliter i stille før stormen

Med boken «De som tapte krigen» er siste brikke på plass i Kjell Fjørtofts dramatiska krigspuslespill. Det har kostet ham synlig dyrt.

Av Thorleif Andreassen

I dag fyller den uredde stridsmann av en dokumentar-forfatter 65 år, og om vel 14 dager presenteres hans siste bok fra det okkuperte Norge. Dermed er ringen sluttet til Fjørtofts gjennombruddsroman, «Drammet på Amøy».

– Offisielle sannheter rakner. Det er kommet frem en helt annen krig i Norge enn den jeg kjente til. Hårreisende ting stiger ned. Hvorfor har ikke historikerne gitt oss vår sanne krigshistorie? Alt er ikke bare sort, alt er ikke bare hvitt.

«De som tapte krigen» kan stå som fellesnevner og samleittel på hans ni bøker fra krigsårene. Kjell Fjørtoft har skrevet tapene inn i vår krigshistorie, og det med sterkt nordnorsk blesk: – Jeg har skrevet om nordmenn som lot seg verve som partisaner av russerne, og som kom hjem til et land som ikke lenger var deres. Trakasseringen fra overvåknings-tjenesten lot dem forstå det! Jeg har skrevet om de 7000 frontkjemperne som tapte alt. Og ikke minst, om folket i Finnmark. 23.000 av dem fulgte London-regjeringens oppfordring om å motsette seg tvangsevakuering. De rømte til fjells. Hjelp ble lovet, men de fikk den ikke.

Vervet Grini-fanger

Kjell Fjørtofts siste bok fra krigens Norge er et punktum, og et utropstegn. Den omstridte forfatteren har bråk i vente. To måneder før 50-års jubileet for freden, varsler forfatteren nyheter, og nytt detaljstoff ved mindre kjente sider fra vårt lands krigsdagbok, sider som det hadde vært mest bekvemt å la falne hen. Som f.eks. at Grini-fanger lot seg verve som frontkjemper for tyskerne til bl.a. Østfronten. Vervingen skjedde i regi av Germaniske SS-Norge, og det i fangeleiren på Grini, selve symbolet på norsk motstandskamp. I første omgang ble 42 unge Grini-fanger rekruttert til tysk front-tjeneste, deretter fulgte 54 til, alt stoffet grundig dokumentert med 154 kildehenvisninger, forsikrer Fjørtoft.

Viktige mikrofilmer

Forfatteren dunker stadig fingeren i papirer han henter frem under vår samtale i kjellerstuen i Kvel-droveien i Tromsø. Fjørtoft henter bl.a. frem en kasse påstemplet «The National Archives of the United States». Den inneholder

mikrofilmer av 20.000 tyske originaldokumenter om partisaner-virksomhet, og ellers hva tyskerne foretok seg i Nord-Norge.

I sin nye bok skriver han at det var medarbeidere fra den illegale avisen «London-nytt» som tente brannen i Aulaen, og han belyser bakgrunnen for at ca. 650 norske studenter havnet i tyske konsentrasjonsleire der 17 av dem døde under oppholdet. Kjell Fjørtoft omtaler vår London-regjering som ubehjelpelig og hjelpeløs overfor våre allierte, ja, at den befant seg totalt på sidelinjen. – Jeg trodde ikke at det var så galt som det virkelig var. Dersom jeg hadde vært historiker, kunne jeg ikke ha skrevet hverken denne boken eller de øvrige åtte, sier mannen som har folkeskole og et år på handelsskole.

Byradikaler

Kjell Fjørtofts foreldre ville ikke at gutten skulle få for mye preg av bygutt, så i ferier sendte de ham gjerne til farsgården på trygg vestsidsgård med familierøtter i så vel IOGT som gamle Venstre. Og jubilanten skal feire dagen på kro, med løs snipp! 65-åringen er ikke en gang Venstre-mann. Nei da, forleden ble han nominert på 3. plass på Senterpartiets bystyreliste i Tromsø, et lokalparti som er splittet mellom byradikale og «de stakk konservative». Kjell Fjørtoft tilhører ikke sistnevnte gruppe.

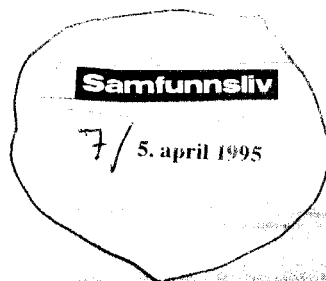
Stille før stormen

Efter åtte boktitler og 105.000 solgte krigsbøker, og foran lanseringen av sin niende og siste i serien, er dagens 65-åring sliten. Han minner om en fanget fjellrev i bur, rastløs, avmagret og rufset i pelsen. Jobben er gjort. Og forfatteren befinner seg hvileløs i et tomrom som oppleves skremmende uvant rundt ham. Det utålmodige mennesket vandrer i ring, og vil gjøre det frem til 21. mars, D-dagen for lanseringen av «De som tapte krigen». Det er stille før stormen bryter løs.

Men det er også solskinn. Forfatterens skrivebord ser ut som et indianertelt. Under det har et årings Tord, snart to år, sitt hemmelige hovedkvarter for tiden. – En fin gutt, et ekte kjærlighetsbarn, sier faren, nå gladere i ansiktet.

Mannen har tre nye bokprosjekter foran seg, ingen av dem om krigen, men han kommer ikke i gang, ikke nå. – Jeg føler en kolossal tomhet. Hadde jeg ikke hatt journalistbakgrunn med daglig kamp mot deadline, hadde jeg ikke maktet dette presset.

Få forfattere har skapt slik storm i kjølvannet av sine bokutgivelser som Kjell Fjørtoft. Han tåler en støyt, men kunne vært noen av brottsjøene foruten. Høyest gikk bølgene i forbindelse med «Spionfamilien», historien om

65 år: Forfatteren Kjell Fjørtoft har avsluttet sin niende og siste bok i serien om krigs-Norge, «De som tapte krigen».

Foto: GUNNAR ALFMANN

familien i Bakfjord som under krigen skjulte russiske partisaner og i den kalde krigens år kom under spionmistanke, som endte med dommen i Selmer Nilsen-saken i 1967. Forfatteren ble selv siktet etter spionparagrafene, dog ikke for spionasje for fremmed stat. Han hadde skaffet seg dokumenter som «bør holdes hemmelig av hensyn til rikets sikkerhet».

Knallhard tid

– Det var en knallhard tid. Det ble hvasket og tisket. Jeg levde med siktelsen i 11 lange måneder, før saken ble henlagt. Seks-åtte polititjenestemenn kom klampende på leirfotter hjem til meg. De beslagla 60 dokumenter. Jeg hadde ant uråd og fått kopiert og sendt bort de fleste av papirene før de kom.

50 år etter at Norge ble fritt, hevder Fjørtoft at det ikke er blitt enklere å få innsyn i krigsdokumenter, snarere tvertimot. – Jeg kom over en rapport som inneholdt navn på Gesatapoagenter og Abwehr-agenter, og begynte å bestille saksmapper over dømt. Fra Riksarkivet ble det opplyst at de sto på kartotek-kortene, men at saksmappene var borte. Jeg tror de befinner seg på Huseby. Dette skjedde på et tidspunkt før Riksarkivet fikk hånd om dette materialet. Jeg tok innledertid kontakt med flere som sto på listen. Fire av dem opplyste at de etter krigen hadde fått tilbud om å jobbe for E-tjenesten på sine hjemsteder, mot at mappene om dem fra krigsårene ble fjernet.

Jubilanten sier at han de siste årene har opplevd så mye rart, bl.a. at han fikk tilsendt anonymt en stor konvolutt. Den inneholdt 300 kopier av nevnte saksdokumenter som ikke lenger fantes. – Konvolutten var poststemplet i Kirkenes. Så noen må jo ha

adgang til slike papirer, og vil at jeg skal vite...

– Selv ble jeg forsøkt vervet av både Overvåkingen og E-tjenesten i 60-årene!

Kjell Fjørtoft arbeider intenst med sitt stoff, og han har ikke tall på hvor mange samtaler han har hatt med dem han skriver om, de som vet best, som han kaller dem. De som var til stede der og da. Selv i søvnen drømmer han om samtaler med partisaner og lemlistede frontkjemper som står rundt sengen. Kan hende forfatteren hadde fått roligere netter og et roligere liv med større avstand til det han skriver om, og om Fjørtoft hadde hatt en kjøligere hjerne og et hjerte som ikke hadde banket så kraftig for Nord-Norge. Men slik er han ikke skapt, denne utålmodig søkende tromsøværinger.

Det var tegner han ville bli, men fant ut at han i så måte ikke rakk faren, Karl K. Fjørtoft, til knærne en gang. Men som film-skaper og fotograf, utfoldet han sitt talent. Før Fjørtoft gav seg krigslitteraturen i vold, utga han bøkene «Troms med bankene utenfor», «Nord i kongeriket», «Troms i bilder», «Rapport fra Svalbard – en del av Norge?» og «Rapport nordfra». Men nå vil jubilanten snakke om sin far, som ved siden av sin kunstneriske begavelse som tegner, var kjent som fiskeeksportør i Tromsø. Fjørtoft-brygga var nyhetssentral, også i krigsårene.

– Efter at min far døde, kom jeg over papirer som fortalte at han og seks andre fremstående menn i Tromsø dannet en hemmelig gruppe under krigen, «Gamlemoloen». To av medlemmene lever ennå. De samlet inn penger, mat, klær og utstyr til fengslede nordmenn og deres familier for over fire millioner kroner i dagens pengeverdi. Til internerte nordmenn og russe-

re i Nord, fikk «Gamlemoloen» fraktet 150 tonn varer i løpet av krigen, 30 tonn var brødråvarer.

Kjell Fjørtoft smiler, og forteller at da det ble slutt på fiskeeksporten, nektet faren å selge fisk til tyskerne. – Far allierte seg med Postvesenet, og fikk sende tre- og femkilos pakker med røkt og saltet fisk som bokpakker til nordmenn rundt om. Som 14-åring satt jeg ofte på fars kontor og tok telefoner, mens de voksne var på loftet og lyttet til London. Det hendte at telefonene var fra Postvesenet som bad oss hente bokpakker som lå og stinket. De var kommet i retur.

Hitlers hese stemme

Selv opplevde Kjell Fjørtoft som ni-åring at krigen var på vei til Norge, 1. september 1939. Tidlig om morgenen ser han faren bøyd over radioen i barnerommet. En hard, hes røst skriker ut ord på et fremmed sprog. En stor folke-mengde roper SIG HEIL... SIG HEIL... SIG HEIL... Tyskerne var gått inn i Polen, og faren sier at det blir verdenskrig.

Senere opplevde gutten tyskernes brutale fremferd under en husundersøkelse på familiegården Fjørtoft på Sunnmøre. – Kanskje ble det den gang lagt til rette for at jeg skulle skrive om krigsårene... Vi bærer alle med oss noe inn i fremtiden. Bare det er sterkt nok.

– Angrer du på noe du har skrevet som dokumentarforfatter, sviende anklager mot det offisielle Norge og mot navngitte offentlige personer?

Han svarer ikke med det samme, Fjørtoft, men hugger blikket i oss, og rister på hodet. – Det måtte i så fall være ting jeg ikke har skrevet.